

**Reactienota zienswijzen en advies
Commissie mer op Ontwerp Projectbesluit en
bijbehorende uitvoeringsbesluiten
Gaswinning Noordzee L7-F**

Datum	1 mei 2026
Kenmerk	
Status	Definitief

Colofon

Projectnaam	Gaswinning L7-F
Projectnummer	P01769
Versienummer	1 mei 2026
Projectleiding	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Projectteam	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat Arcadis B.V.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Beantwoording zienswijzen	5
2.1	Zienswijze Advocates for the Future	5
2.2	Zienswijze Stichting Doggerland	13
3	Reactie Advies Commissie mer.	25
3.1	Referentiesituatie	25
3.2	Geluidseffecten door heien en boren	25
3.3	Toetsingskaders voor gebiedsbescherming en soortenbescherming	26
3.4	Effect op zeekoeten binnen het plangebied	26
3.5	Effect op andere vogelsoorten dan zeekoeten binnen het plangebied	27
3.6	Cumulatieve effecten activiteiten niet goed in beeld	27
3.7	Scope 3-emissies	28
3.8	Mitigerende maatregelen	28
3.9	Effecten op de zeebodem	28
3.10	Ingraven van de transportpijpleiding	29
3.11	Monitoring Archeologie	29

1 Inleiding

Het project omvat het plaatsen en exploiteren van een productieplatform, het boren van nog maximaal twee productieputten, het aanleggen van een pijpleiding vanaf de productielocatie naar de al bestaande NOGAT-leiding en het winnen van aardgas gedurende een periode van 10-15 jaar. Het nieuwe platform genaamd L7-F is gepland op een afstand van ongeveer 70 km ten noordwesten van Den Helder.

De voorgenomen gaswinning uit het aardgasveld in de blokdelen L07e/L08F maakt deel uit van het kleineveldenbeleid van de overheid. Het ontwikkelen van kleine gasvelden draagt bij aan een onafhankelijke energievoorziening uit eigen bodem. Het Rijk streeft ernaar om – binnen randvoorwaarden van veiligheid, natuur, milieu en ruimte – de binnenlandse gasproductie de komende jaren zoveel mogelijk op peil te houden, vooral door de productie van aardgas uit de kleine velden onder de Noordzee. De reden hiervoor is dat aardgas, als relatief schone en flexibele energiebron, een belangrijke rol vervult in de transitie naar een energievoorziening op basis van hernieuwbare energiebronnen.

Voor het project is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vastgesteld op 31 juli 2025. Van 2 mei tot en met 12 juni 2025 heeft het Voornemen en Participatieplan samen met de concept-NRD ter inzage gelegen. De reacties en adviezen op de concept-NRD zijn meegenomen bij het vaststellen van de definitieve NRD. Vervolgens is er een milieueffectrapport (MER) opgesteld en een Ontwerpprojectbesluit. Deze hebben ter inzage gelegen van vrijdag 19 december 2025 tot en met donderdag 29 januari 2026. Deze reactienota gaat in op de zienswijzen die zijn ontvangen op het MER, het ontwerp projectbesluit en bijbehorende uitvoeringsbesluiten. Daarnaast gaat deze reactienota in op de adviezen van de Commissie voor de milieueffectrapportage (commissie mer).

Er zijn twee zienswijzen ingediend. Deze zijn beiden afkomstig van belangengroepen. Er zijn geen zienswijzen afkomstig van particulieren. Beide zienswijzen zijn afkomstig uit Nederland.

2 Beantwoording zienswijzen

De ingediende zienswijzen zijn op alfabetische volgorde beantwoord. Waar een zienswijze ingaat op een onderwerp dat eerder is beantwoord zal daarnaar worden verwezen.

De zienswijzen hebben niet geleid tot wijzigingen in het projectbesluit. Een van de voorschriften verbonden aan het besluit van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (de omgevingsvergunning voor een Natura 2000 Activiteit) wordt genuanceerd op basis van een van de zienswijzen en het advies van de Commissie mer, zie voor meer informatie paragraaf 2.2.3 en 3.4.

De omgevingsvergunning voor milieubelastende activiteiten en het MER zijn aangevuld met gegevens ten behoeve van scope 3 emissie (verbrandingsemissie). Destijds bij het opstellen van het Ontwerp Projectbesluit was de locatie om het effect van scope 3 in beeld te brengen nog onbekend. Met de publicatie van F06 IJssel werd aangenomen dat de beoordeling van scope 3 het meest tot z'n recht kwam in het kader van het instemmingsbesluit winningsplan. Dit is later herzien en de inschatting op dit moment is dat de omgevingsvergunning voor milieubelastende activiteiten en het MER beter geschikt zijn voor beoordeling van scope 3. Voordat de inzagetermijn was verlopen en gedurende de beoordelingsperiode van de Commissie mer, heeft Eni Energy een wijzigingsverzoek ingediend bij het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Hierdoor heeft de zienswijze van Advocates for the Future (2.1.4) en het advies van de Commissie mer. (3.7) niet direct geleid tot een wijziging, ondanks dat deze punten over scope 3 gaan.

2.1 **Zienswijze Advocates for the Future**

Indiener geeft aan tegen de ontwikkeling te zijn omdat het onverenigbaar is met de klimaatdoelstellingen en met het EVRM en internationaal recht. Daarnaast vindt indiener het ontwerpbesluit in strijd met artikel 36 Mijnbouwwet, dat de minister inconsistent en onzorgvuldig beleid voert en dat het ontwerpbesluit de vereiste motivering ontbeert. Op deze punten wordt in onderstaande paragrafen ingegaan.

Voor een goed begrip van de zienswijzen en de beantwoording daarvan zij vermeld dat Advocates for the Future met 'ontwerpbesluit' doelt op het ontwerp instemmingsbesluit Winningsplan. Dit en de andere ontwerpbesluiten zijn genomen door de minister van Klimaat en Groene Groei. Na de kabinetsformatie in februari 2026 is de staatssecretaris van Klimaat en Groene Groei de bevoegde bewindspersoon voor het instemmingsbesluit Winningsplan en voor de andere betrokken besluiten. De samengevatte tekst van de zienswijzen is ongewijzigd weergegeven, de beantwoording vindt plaats door de staatssecretaris.

2.1.1 *Onverenigbaarheid met de klimaatdoelstellingen*

Na een beschrijving van de klimaatdoelstellingen en de verplichtingen van de Staat om maatregelen te nemen om klimaatverandering tegen te gaan noemt indiener in onderdeel VI van haar zienswijze vier bezwaren tegen het ontwerpinstemmingsbesluit met het winningsplan. Indiener verwijst naar diverse onderzoeken en rapporten. De door indiener ingebrachte zienswijzepunten worden hierna verkort weergegeven en beantwoord.

Strijdigheid met 1,5°C-doelstelling

Indiener stelt dat het project in strijd is met de verplichting die op de Staat rust om de opwarming van de aarde onder de 1,5°C te houden. Uit recent onderzoek blijkt dat het daarvoor nog beschikbare mondiale koolstofbudget (ook wel "carbon budget" genoemd) snel slinkt en de mondiale temperatuuropwarming nu al in de buurt van 1,5°C komt. Dit laat de Staat geen ruimte voor een uitbreiding van de gasproductie zoals beoogd met het project.

De grens van 1,5°C dreigt al op korte termijn te worden overschreden en vraagt van alle staten, waaronder Nederland, dat zij alles in het werk stellen om de uitstoot van broeikasgassen zo snel mogelijk te verminderen. Het besluit om een nieuwe vergunning voor de winning van aardgas te verlenen staat haaks op deze opgave.

Beantwoording van de zienswijze:

Nederland onderschrijft het belang van naleving van internationale klimaatverplichtingen en werkt via nationale wetgeving, zoals de Klimaatwet, aan de uitvoering daarvan. Het ontwerp-Klimaatplan 2025-2035 gaat in op de laatste wetenschappelijke inzichten over klimaatverandering. Dit Klimaatplan laat zien hoe Nederland op koers kan komen om in 2050 klimaatneutraal te worden. De focus van het plan ligt op wat we samen de komende tien jaar gaan doen om dit te bereiken.

De internationale klimaatverdragen, waaronder het Akkoord van Parijs, verplichten staten tot het nemen van maatregelen, maar staten mogen zelf bepalen hoe zij dat doen. Die verplichtingen betekenen daarom niet dat specifieke besluiten op grond van de Mijnbouwwet- en regelgeving en de Omgevingswet- en regelgeving niet zijn toegestaan. Binnen die kaders beschikt Nederland over beleidsruimte om besluiten te nemen.¹

Geen ruimte voor nieuwe gasvelden in 1,5°C-scenario

De goedkeuring van nieuwe gaswinning past niet in een scenario waarin de gemiddelde mondiale opwarming beperkt blijft tot 1,5°C. Gezaghebbend onderzoek toont aan dat de huidige en geplande mondiale gasproductie reeds ruimschoots voorziet in de vraag naar gas in een 1,5°C-scenario.

In 2021 publiceerde het Internationaal Energie Agentschap ("IEA") het rapport "Net Zero by 2050". In dit rapport schetst het IEA op welke manier de wereld klimaatneutraliteit kan bereiken. Hieruit blijkt dat het Net Zero-scenario geen goedkeuringen bevat voor nieuwe olie- en gasvelden:

"Beyond projects already committed as of 2021, there are no new oil and gas fields approved for development in our pathway, and no new coal mines or mine extensions are required. The unwavering policy focus on climate change in the net zero pathway results in a sharp decline in fossil fuel demand, meaning that the focus for oil and gas producers switches entirely to output – and emissions reductions – from the operation of existing assets. (onderstrepingen toegevoegd door indiener)

Indiener refereert aan meerdere onderzoeken ter onderbouwing dat overheden geen ruimte hebben om de gasproductie uit te breiden.

¹ Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag: ECLI:N:RBDHA:2024:5519, Rechtbank Den Haag, SGR 22/3984, SGR 22/4338, SGR 22/4355, SGR 22/4357, SGR 22/4359, SGR 22/4449, SGR 22/4450, SGR 22/4451, SGR 22/4454, SGR 22/4566, SGR 22/4567, SGR 22/4578, SGR 22/4579, SGR 22/5006 en SGR 22/5007, r.o. 7.6-7.11. Daarnaast ABRvS: ECLI:N:RVS:2022:941, r.o. 24.

Beantwoording van de zienswijze:

Het kabinet zet in op besparing en de ontwikkeling van duurzame energie. Gas zal echter, als transitiebrandstof, de komende jaren noodzakelijk blijven². Aardgas speelt nog een belangrijke rol in de Nederlandse energiehuishouding. In 2024 was het aardgasverbruik circa 30 miljard m³. Dat is circa 36% van het primaire energieverbruik in Nederland. Het kabinet kijkt hoe de afhankelijkheid van gas afgebouwd kan worden. Daarbij geldt als uitgangspunt dat Nederlandse gaswinning onder het niveau van de binnenlandse aardgasvraag blijft. Uit het jaarverslag 2024 "Delfstoffen en Aardwarmte in Nederland" blijkt dat de hoeveelheid in Nederland geproduceerd aardgas de aardgasvraag in de periode tot en met 2048 niet overschrijdt.³ Aardgas is de fossiele brandstof met de minste CO₂-uitstoot en dus het minst belastend voor het klimaat. In de overgang naar duurzame energie blijft aardgas de komende decennia nog steeds nodig voor de industrie, voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en voor het in stand houden van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening. Door het gas in Nederland te winnen zijn we minder afhankelijk van import van aardgas uit andere landen. Gaswinning in Nederland draagt daarmee bij aan energieleveringszekerheid. Dit is onder andere toegelicht in de brief aan de Tweede Kamer van 30 maart 2020⁴ en in de brief van 20 januari 2023.⁵ Zoals uit het voorgaande volgt is aardgas in de transitie naar duurzame energie nog steeds nodig en is dit een onderdeel van het klimaatbeleid.⁶ In het Noordzeeakkoord⁷ is de gaswinning op de Noordzee nadrukkelijk geplaatst in het kader van realiseren van de doelstellingen van het Akkoord van Parijs. Gekozen wordt voor een gestage afbouw, waarbij gas wordt gewonnen zolang en in zoverre gas nog nodig is, en alleen waar dit veilig kan. Dit kan enkele decennia duren. Om aan Europese afspraken over beperking van CO₂-uitstoot te voldoen, werkt het kabinet langs twee wegen aan de decarbonisatie van het huidige gassysteem. Allereerst door het terugbrengen van de energievraag door middel van besparing. Ten tweede door aardgas, waar dit technisch en economisch haalbaar is, te vervangen door alternatieven zoals waterstof, elektriciteit en warmtelevering via een warmtenet. Voor de resterende gasvraag zet het kabinet in op het geleidelijk vervangen van aardgas door CO₂-vrije gassen als 'groen gas' en 'groene waterstof'. Het kabinet geeft in de overgangsfase van fossiele naar andere energiedragers de voorkeur aan gaswinning uit de Nederlandse kleine velden op land en zee, boven import van aardgas. Dit is beter voor het klimaat, de werkgelegenheid, de economie en het behoud van kennis van de diepe ondergrond en de nog aanwezige gasinfrastructuur. Ook remt productie in eigen land de toename van afhankelijkheid van import uit andere landen.

Op 23 april 2025 hebben het toenmalige kabinet, Energie Beheer Nederland (EBN) en branchevereniging Element NL een gezamenlijk akkoord gesloten om het resterende (potentiële) aardgas op de Noordzee verantwoord te winnen (het 'Sectorakkoord gaswinning in de energietransitie'). Met dit akkoord wordt ingezet op efficiëntere gaswinning uit gasvelden op de Noordzee. Hoewel we steeds minder gas verbruiken, is het gas uit de Noordzee voorlopig nog nodig voor onze energievoorziening. Dit maakt Nederland minder afhankelijk van andere landen en heeft minder impact op het klimaat dan geïmporteerd gas. In het Sectorakkoord

2 Zie onder andere ABRvS: ECLI:NL:RVS:2020:938, r.o. 12.2

3 NLOG, "Jaarverslag 2024 - Delfstoffen en aardwarmte in Nederland" Publicatiedatum 14 juli 2025.

4 Brief van de Minister van Economische Zaken en Klimaat, 'De rol van gas in het energiesysteem van nu en in toekomst', Kamerstukken II 2019/20, 32813-486.

5 Brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, 'Contourennota aanpassing Mijnbouwwet', Kamerstukken II, 2022/23, 32849-214.

6 Brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, 'Kabinetsappreciatie op het rapport "Gaswinning op de Noordzee – En de afspraken daarover in het Akkoord voor de Noordzee"' Kamerstukken II, 2022/23, 33529-1116.

7 Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving, 'Het Akkoord voor de Noordzee' 19 juni 2020.

wordt ingezet op het stimuleren van nieuwe investeringen in opsporing en winning van gas uit de Nederlandse kleine velden op de Noordzee, om de import afhankelijkheid zo beperkt mogelijk te houden en de voorzieningszekerheid te bevorderen. Dit is ook in lijn met het – ten tijde van vaststelling van de ontwerpbesluiten – vorige regeerprogramma van kabinet Schoof⁸ waarin het kabinet heeft aangegeven in te zetten op de opschaling van de gaswinning op de Noordzee. In het inmiddels vastgestelde regeerprogramma van het nieuwe kabinet Jetten wordt dit bevestigd.⁹

Bovendien is de nieuwe gaswinning nodig om de daling van de productie in ons land te verminderen (zie hiervoor bijvoorbeeld figuur 1.7 op pagina 4 van de EBN publicatie "Staat van de Sector")¹⁰ en het jaarverslag 2024 "Delfstoffen en Aardwarmte in Nederland" pagina 24, figuur 1.7³. Dit wordt bevestigd in het recente rapport van 'The Implications of Oil and Gas Field Decline Rate' van het Internationaal Energie Agentschap.¹¹ In dit rapport wordt aangegeven dat 90% van de (wereldwijde) investeringen die gedaan zijn sinds 2019 nodig waren om de olie- en gasproductie op peil te houden. Zolang de vraag naar olie en gas bestaat zijn investeringen nodig om het aanbod stabiel te houden. Zonder verdere investeringen in olie- en gasvelden zal de productie steeds meer geconcentreerd raken bij OPEC-landen, Rusland en de Verenigde Staten van Amerika. Hun aandeel in de wereldwijde olieproductie zou stijgen van 43% nu, naar 53% in 2035 en zelfs meer dan 65% in 2050. Dit kan gevolgen hebben voor de energiezekerheid, vooral als deze landen hun productie of export beperken.

In het algemeen geldt dat eigen productie niet leidt tot verbruik van meer gas en daarmee extra CO₂-emissies uit eindgebruik van het gewonnen product (hierna: scope-3 emissies), maar tot minder import van gas. Daarbij is de CO₂-uitstoot van de winning en transport van gas gewonnen uit Nederlandse kleine velden veel lager dan de uitstoot van geïmporteerd aardgas.

Besluit leidt tot een *lock-in*

Het project leidt niet alleen tot extra productie, maar impliceert ook nieuwe investeringen in bestaande en nieuwe gasinfrastructuur. Dergelijke investeringen creëren een "lock-in effect": ze vertragen de transitie naar duurzame energie, verankeren het gebruik van fossiele brandstoffen, en scheppen economische prikkels om productie voort te zetten.

Indiener refereert aan meerdere onderzoeken om te onderbouwen dat het project een lock-in creëert die (i) de energietransitie belemmert, (ii) extra uitstoot veroorzaakt en (iii) strijdig is met de wettelijke en internationale verplichtingen van de Staat om de opwarming te beperken tot maximaal 1,5 °C en de bescherming van mensenrechten te waarborgen. Daarmee is het project onrechtmatig en in strijd met de zorgplicht die op de Staat rust.

Beantwoording van de zienwijze:

De staatssecretaris verwijst naar de voorgaande reacties.

8 Rijksoverheid, 'Regeerprogramma: Uitwerking van het hoofdlijnenakkoord door het kabinet' (13 september 2024) p 63.

9 Rijksoverheid, 'Aan de slag: Bouwen aan een beter Nederland, Regeerakkoord 2026-2030' (30 januari 2026) p 26.

10 EBN, 'Staat van de Sector: Een inventarisatie van het investeringsklimaat in de NL E&P sector' (24 februari 2025) figuur 1.7, p 4.

11 IEA, 'The Implications of Oil and Gas Field Decline Rates' (16 september 2025).

Staat dient voortouw te nemen bij afbouw gasproductie

Gezien de omvang van de huidige en historische uitstoot van broeikasgassen en de relatieve welvaart van Nederland, mag van de Staat een grotere klimaatinspanning worden verlangd dan van minder ontwikkelde landen met een lagere historische en actuele uitstoot. Dit volgt uit de eerder besproken beginselen van CBDR-RC en equity zoals vastgelegd in het VN-Klimaatverdrag (UNFCCC, art. 3.1) en wordt bevestigd door het IGH in zijn Advisory Opinion. Concreet betekent dit dat, zelfs wanneer de mondiale klimaatdoelstellingen theoretisch gezien iets van ruimte zouden laten voor nieuwe gasvelden (quod non), deze ruimte voor Nederland ontbreekt. De Staat dient zijn fair share bij te dragen aan de reductie van de wereldwijde uitstoot, proportioneel aan zijn historische bijdrage en huidige mogelijkheden. De hoge mate van welvaart van Nederland versterkt deze verantwoordelijkheid.

Het besluit tot uitbreiding van gaswinning staat haaks op het voorgaande. Het versterkt de afhankelijkheid van fossiele infrastructuur, vergroot de uitstoot en ondermijnt de mogelijkheid om de nationale bijdrage aan de mondiale klimaatdoelstellingen te realiseren. Daarmee is het ontwerpbesluit strijdig met de principes van CBDR-RC, equity en fair share, en vormt het een schending van de internationale en nationale plicht van de Staat om gevaarlijke klimaatverandering tegen te gaan.

Beantwoording van de zienswijze:

Nederland levert als EU-lidstaat mitigatie-inspanningen om bij te dragen aan het realiseren van het temperatuurdoel van het Akkoord van Parijs. Binnen de EU wordt de emissieruimte begrensd via het ETS (Europese emissiehandelsstelsel), de ESR (Effort Sharing Regulation) en de LULUCF (Land-Use, Land-Use Change and Forestry- (LULUCF)-verordening, die gezamenlijk emissiebudgetten vaststellen voor verschillende sectoren tot 2030. Daarnaast hebben het Europees Parlement en de Europese ministers voor klimaat een voorlopig akkoord bereikt voor een bindend klimaatdoel voor 2040 van 90% vermindering vergeleken met 1990.

Het kabinet onderschrijft het belang van het halen van de klimaatdoelen en werkt voortdurend aan versterking en versnelling van het klimaatbeleid. De Klimaat- en Energieverkenningen (KEV) geven jaarlijks de meest actuele inschatting van de verwachte emissiereducties. Deze cijfers vormen input voor nieuw beleid en aanvullende maatregelen, waarmee wordt gestuurd op het behalen van de wettelijke doelstelling van 55% reductie in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050.

2.1.2

Onverenigbaarheid met het EVRM en internationaal beleid

Indiener acht het ontwerpbesluit zowel onverenigbaar met de verplichtingen die op de Staat rusten op grond van artikel 2 en 8 EVRM, als met het internationale recht. De Staat heeft, aldus indiener, een positieve verplichting om effectieve maatregelen te treffen tegen de dreiging van gevaarlijke klimaatverandering. Indiener verwijst naar internationale en Nederlandse jurisprudentie om beide punten te onderbouwen. De door indiener ingebrachte zienswijzepunten worden hierna verkort weergegeven en beantwoord.

Schending van artikelen 2 en 8 EVRM

Voor de toepassing van de artikelen 2 (recht op leven) en 8 (recht op respect voor privé- en gezinsleven) EVRM is vereist dat sprake is van een reële dreiging van ernstige aantasting van het leven en welzijn van burgers. Dit is evident het geval. In het Urgenda-arrest heeft de Hoge Raad vastgesteld dat door klimaatverandering het risico bestaat van "een ernstige aantasting van het leven en welzijn van ingezetenen

van Nederland." Daarmee is voldaan aan de drempelvereisten voor de toepassing van artikelen 2 en 8 EVRM.

Op grond van de positieve verplichtingen die voortvloeien uit deze artikelen, is de Staat gehouden tijdige, adequate en consistente maatregelen te treffen ter bescherming van het leven en welzijn van personen onder zijn rechtsmacht. De Hoge Raad oordeelde in het Urgenda-arrest dat deze positieve verplichtingen met betrekking tot het gevaar van klimaatverandering zo moeten worden uitgelegd dat deze "de verdragsstaten verplichten om tegen dat gevaar 'het hunne' te doen."

De met het ontwerpbesluit voorgenomen uitbreiding van de gasproductie is strijdig met de positieve verplichtingen van de Staat om alles binnen zijn mogelijkheden te doen om klimaatverandering tegen te gaan. Door extra gaswinning te faciliteren verhoogt de Staat de uitstoot van broeikasgassen, waardoor het risico op ernstige aantasting van het leven en welzijn van burgers wordt vergroot.

Dat het ontwerpbesluit slechts betrekking heeft op een enkel project doet hier overigens niet aan af. Het EHRM heeft in de *Greenpeace Nordic*-zaak expliciet geoordeeld dat elk individueel project dat bijdraagt aan ernstige klimaatschade kan leiden tot schending van de artikelen 2 en 8 EVRM, ook wanneer het op zichzelf relatief klein is. De beoordeling moet betrekking hebben op "the cumulative GHG emissions of all those projects combined".

Had de minister het project adequaat getoetst aan de positieve verplichtingen van de Staat onder de artikelen 2 en 8 EVRM, dan had dit onherroepelijk geleid tot afwijzing van de vergunningsaanvraag. Het ontwerpbesluit sluit niet aan bij de klimaatverplichtingen van de Staat en leidt tot een voorzienbaar en significant risico op ernstige aantasting van het leven en welzijn van burgers, wat in strijd is met de artikelen 2 en 8 EVRM.

Beantwoording van de zienswijze:

De staatssecretaris verwijst naar de beantwoording van de zienswijze onder punt 2.1.1.

Schending van het internationaal recht

Uit het internationaal gewoonterecht en uit de door Nederland geratificeerde verdragen vloeit voort dat staten verplicht zijn om significante schade aan het mondiale klimaatstelsel te voorkomen en om alle redelijke en proportionele maatregelen te treffen ter voorkoming van verdere opwarming van de aarde. Deze verplichting ziet niet enkel op staatsoptreden zelf, maar ook op activiteiten van private actoren binnen hun rechtsmacht.

De verplichting om effectieve maatregelen te treffen heeft ook betrekking op het verlenen van vergunningen voor fossiele activiteiten, waaronder gaswinning. Het IGH heeft expliciet bepaald dat het nalaten om dergelijke vergunningen te toetsen aan klimaatverplichtingen kan leiden tot internationale onrechtmatigheid.

De kern van deze rechtsregel is dat staten aansprakelijk kunnen zijn voor schade aan het mondiale klimaatstelsel wanneer zij toestaan dat activiteiten binnen hun rechtsmacht bijdragen aan gevaarlijke klimaatverandering. Het no-harm-beginsel en de daaruit voortvloeiende due diligence-verplichtingen eisen dat staten beleid en besluitvorming zo inrichten dat nieuwe emissiebronnen worden voorkomen en bestaande bronnen versneld worden afgebouwd. Door in te stemmen met nieuwe gaswinning handelt de Staat in strijd met fundamentele beginselen van internationaal recht.

Beantwoording van de zienswijze:

De internationale klimaatverdragen, waaronder het Akkoord van Parijs, verplichten staten tot het nemen van maatregelen, maar staten mogen zelf bepalen hoe zij dat doen. Die verplichtingen betekenen daarom niet dat specifieke besluiten op grond van de Mijnbouwwet- en regelgeving en de Omgevingswet- en regelgeving verboden zouden zijn.

Ten aanzien van de overwegingen met betrekking tot het klimaat geldt dat gaswinning uit kleine velden de komende jaren noodzakelijk blijft. Aardgas blijft immers – ook binnen de (internationale) klimaatdoelstellingen – voorsnog een belangrijke energiebron. Daarbij is voorts van belang dat in Nederland gewonnen aardgas van de fossiele brandstoffen de minste CO₂-uitstoot veroorzaakt. Dit is ook vaste rechtspraak van de Afdeling¹².

Het wordt erkend dat de Staat verantwoordelijk blijft voor de naleving van internationale verplichtingen. Het terugdringen van de CO₂-emissie kan op verschillende wijzen plaatsvinden. Niet is voorgeschreven dat het alleen kan door het niet meer gebruiken van fossiele brandstoffen. Daarom wordt gezocht naar een samenstel van maatregelen om te voldoen aan het tegengaan van de opwarming van de aarde, maar ook in het kunnen voorzien in voldoende elektriciteit en gas voor de maatschappij.

Met dit samenstel van maatregelen vult de Staat niet alleen de verplichtingen vanuit de internationale klimaatverdragen, maar ook die uit het EVRM.

2.1.3

Ontwerpbesluit in strijd met artikel 36 Mijnbouwwet

Indiener stelt dat de minister bij de beoordeling van het winningsplan de negatieve effecten van gaswinning op klimaat, milieu en natuur niet heeft meegewogen. Daarmee voldoet het Ontwerpbesluit niet aan de eisen die daaraan worden gesteld in artikel 36 Mbw.

Beantwoording van de zienswijze:

In kader van het instemmingsbesluit met het winningsplan wordt aan de nadelige gevolgen voor milieu en natuur getoetst. Daarnaast staat niet in art. 36 Mbw dat klimaat een van de criteria is waaraan getoetst moet worden. In de zienswijze wordt niet concreet gemaakt welke gevolgen voor natuur en milieu onvoldoende zouden zijn beoordeeld. Voor zover de zienswijze op de gevolgen voor het klimaat ziet, wordt verwezen naar het voorgaande. Voor zover de zienswijze in algemene zin op de gevolgen voor milieu en natuur ziet, wordt verwezen naar het milieueffectrapport en de andere besluiten.

2.1.4

Minister voert inconsistent en onzorgvuldig beleid

Indiener stelt dat tot op heden de klimaateffecten van gas- en olievelden in Nederland niet werden meegenomen in de beoordeling van besluiten. Dat geldt ook voor het ontwerpbesluit, dat de klimaateffecten van de winning van aardgas, en in het bijzonder de emissies die ontstaan bij het gebruik en de verbranding van het gewonnen gas (downstream of scope 3-emissies), volledig buiten beschouwing laat.

¹² ABRvS 30 maart 2022, ECLI:NL:RVS:2022:941 (Opeinde Zuid en Middelburen) ro 24.2; ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:660 (Gaag-Monster) ro 15.3; AbRvS 23 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:3092 (Westerveld) ro 33.4; AbRvS 2 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2875 (Waalwijk-Noord), r.o. 16.4; AbRvS 26 augustus 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2048 (Loon op Zand en Loop op Zand Zuid) ro 16.4; AbRvS 1 april 2020, ECLI:NL:RVS:2020:938 (Eesveen), r.o. 12.2.

Echter, bijna tegelijkertijd met het ontwerpbesluit, op 22 december 2025, heeft de minister een instemmingsbesluit genomen met betrekking tot winningsplan F06-IJssel, met kenmerknummer DGRGG-DTDO / V-72186 ("Besluit F06-IJssel"). In dit besluit zijn voor het eerst de scope 3-emissies bij de besluitvorming betrokken.

Door in het ene instemmingsbesluit wel een analyse te maken van de klimaateffecten van het gebruik van het gewonnen gas, en in het andere instemmingsbesluit deze effecten zonder enige motivering geheel buiten beschouwing te laten, handelt de minister in strijd met fundamentele beginselen van behoorlijk bestuur, in het bijzonder het gelijkheidsbeginsel, het consistentiebeginsel en de zorgvuldigheids- en motiveringsplichten.

Om vast te stellen of gaswinning verenigbaar is met de klimaatverplichtingen, dient de minister te beoordelen wat de cumulatieve effecten zijn van nieuwe gasprojecten op het mondiale klimaatsysteem. Dit volgt ook uit het arrest van het EHRM in de Greenpeace Nordic-zaak waarin het Hof benadrukt dat niet kan worden volstaan met een "project-by-project" benadering. De beoordeling moet betrekking hebben op "the cumulative GHG emissions of all those projects combined".

Daarbij moet onder meer worden onderzocht:

- a. in hoeverre nieuwe gasproductie daadwerkelijk leidt tot structureel verminderde productie elders, en niet slechts tot verschuivingen in handelsstromen;
- b. of verminderde import door Nederland elders leidt tot een toename van de vraag, waardoor productie in andere landen juist wordt gestimuleerd;
- c. of het totaal aan mondiale gasproductie per saldo toeneemt als gevolg van nieuwe projecten zoals L7-F.

Beantwoording van de zienswijze:

Eni Energy heeft tijdens de terinzage legging van het ontwerp projectbesluit scope 3 emissie-berekeningen opgesteld. Op basis hiervan zijn aan de omgevingsvergunning voor de milieubelastende activiteiten en het MER de scope 3 emissies toegevoegd en worden deze daarin beoordeeld.

2.1.5

Ontwerpbesluit ontbeert vereiste motivering

Indiener stelt dat door niet in te gaan op de verhouding tot de klimaatverplichtingen het ontwerpbesluit genomen is zonder de vereiste deugdelijke motivering. Het ontwerpbesluit miskent hiermee de fundamentele eis van deugdelijke motivering, omdat essentiële belangen die direct betrekking hebben op milieu, natuur en klimaat volledig buiten beschouwing zijn gelaten. Hierdoor voldoet het Ontwerpbesluit niet aan de eis van artikel 3:46 Awb. Tevens is sprake van strijd met artikel 3:47 Awb, omdat het ontwerpbesluit niet inzichtelijk maakt hoe de minister tot de beslissing is gekomen en welke afweging daaraan ten grondslag ligt.

Beantwoording van de zienswijze:

Zoals toegelicht in de beantwoording van de zienswijze in paragraaf 2.1.3 valt het klimaat niet onder een van de criteria waaraan getoetst moet worden onder art 36 Mbw. De criteria uit dit artikel zijn de criteria waar het (ontwerp-)instemmingsbesluit aan moet voldoen. Hiermee is er sprake van een deugdelijke motivering zoals vereist onder artikelen 3:46 en 3:47 Awb.

2.2 **Zienswijze Stichting Doggerland**

Indiener geeft aan dat zij tegen de ontwikkeling zijn vanwege de volgende redenen:

- het zeeleven wordt ernstig verstoord;
- natuur wordt vernietigd; en
- de nationale en internationale klimaatdoelstellingen verder uit het zicht raken.

Deze drie punten worden behandeld in de onderstaande paragrafen. De eerste twee punten worden samen behandeld onder paragraaf 2.1.1 Natuur en ecologie, het laatste punt onder 2.1.2 Nationale en internationale klimaatdoelstellingen.

2.2.1 *Gaswinning in een Natura 2000 gebied*

Belang vrijstellingen Beheerplan Friese Front

Indiener beschrijft het volgende: Eni Energy erkent de negatieve effecten van het project op het Friese Front en de zeeoet en heeft bij de aanvraag voor de nodige vergunningen een rapport van Haskoning Nederland B.V. ("Haskoning") gevoegd. Onderdeel daarvan is het Milieueffectrapport (MER). Het MER leunt, waar het de beoordeling van de effecten van gaswinning op het Friese Front betreft, sterk op het beheerplan voor het Friese Front. Daarin was de normale bedrijfsvoering van de mijnbouwsector (onder voorwaarden) vergunningsvrij verklaard, nu de effecten ervan op het Natura 2000-gebied klein zouden zijn. Haskoning gebruikt deze vrijstelling (en de daaraan ten grondslag liggende effectenanalyse uit 2019, ook door Haskoning opgesteld) als basis voor de conclusie dat de beoogde gaswinning weinig effect heeft op het Friese Front en de zeeoet.

Sinds het MER is verschenen (30 oktober 2025), is evenwel in rechte vastgesteld dat de effectenanalyse die aan het beheerplan voor het Friese Front ten grondslag ligt, alsmede de aanvullende notitie van Haskoning daarop van 5 september 2025, niet de benodigde zekerheid geven dat gaswinning de natuurlijke kenmerken van het Friese Front niet aantast. De Rechtbank Gelderland heeft om die reden op 5 december 2025 geoordeeld dat het beheerplan voor het Friese Front vernietigd wordt voor zover het een vrijstelling van (o.a.) de vergunningplicht voor de normale bedrijfsvoering van gaswinning bevat. De rechtbank overwoog in overweging 9.6: [...]

Daarmee vervalt ook de onderbouwing voor de conclusies van Haskoning over de geringe milieueffecten van het Project. Die luidt: "De effecten op de zee zijn beperkt, gezien de tijdelijke aard van de activiteiten en de snelle verdunning van de geloosde stoffen. De combinatie van getroffen maatregelen en het natuurlijke herstellend vermogen van het zeemilieu zorgt ervoor dat geen aanzienlijke nadelige effecten worden verwacht. Het marine ecosysteem herstelt zich na de verstoring."

Beantwoording van de zienswijze:

Hoofdstuk 3 van het MER bevat een beschrijving van de milieueffectrapportage in relatie tot het wettelijk kader. Naast de mer-procedure en voor het project vereiste besluiten, worden ook andere relevante kaders beschreven. Een van die kaders is het Natura 2000-beheerplan Friese Front¹³; paragraaf 3.8.1 beschrijft het beheerplan, gaat in op de activiteiten die zijn vrijgesteld van een vergunningplicht en noemt welke activiteiten zonder meer vergunningplichtig zijn. Uit deze beschrijving en het beheerplan blijkt dat de vrijstellingen opgaan voor de normale bedrijfsvoering van bestaande installaties. Aan de orde komt ook dat een van de

¹³ De rechtbank Gelderland heeft in een uitspraak van 5 december 2025 geoordeeld dat een deel van de vrijstellingen onvoldoende was gemotiveerd. Tegen deze uitspraak loopt hoger beroep. Zie Rb Gelderland: ECLI:NL:RBGEL:2025:10489, ECLI:NL:RBGEL:2025:10490, ECLI:NL:RBGEL:2025:10498.

activiteiten die niet is vrijgesteld van een vergunningplicht, de aanleg (en het gebruik) is van nieuwe platforms. Zoals wordt geconcludeerd in het MER op p. 23, gaat het ingeval van L7-F om een nieuw platform. Daarmee is gegeven dat de vrijstellingen voor activiteiten die deel uitmaken van de normale bedrijfsvoering, niet gelden voor dit project. In lijn met dit uitgangspunt zijn in Hoofdstuk 7 van het MER de effecten van alle activiteiten in de aanlegfase en operationele fase van het project onderzocht. Dus ook de effecten van de activiteiten die onder de vrijstellingen vielen. Dat het MER, waar het de beoordeling van de effecten van gaswinning op het Friese Front betreft, sterk zou leunen op het beheerplan voor het Friese Front, is derhalve niet juist.

Volledigheidshalve wordt nog opgemerkt dat de conclusie die de indiener van de zienswijze aanhaalt ("De effecten op de zee zijn beperkt ... herstelt zich naar verstoring.") op p. 90 van het MER staat en van toepassing is op de activiteiten in de aanlegfase. In die fase is er geen sprake van het lozen van productiewater. De indiener van de zienswijze lijkt die conclusie ten onrechte te verbinden aan de lozing van productiewater.

Impact lozing productiewater

Indiener beschrijft het volgende: Haskoning kiest daarmee dezelfde route als in haar effectenanalyse voor het Beheerplan. Haskoning heeft namelijk wederom niet onderzocht wat de daadwerkelijke effecten van de te verwachten lozingen van productiewater zijn. Zij heeft nagelaten de effecten van de precieze stoffen die in het water komen te onderzoeken. En zij heeft niet gekeken wat het effect van die lozingen zijn in cumulatie met de bestaande verontreinigingen in het gebied. Precies die punten waren voor de Rechtbank Gelderland reden om te concluderen dat de vereiste zekerheid niet was verkregen dat gaswinning de natuurlijke kenmerken van het Friese Front niet aantast. Op grond hiervan kan de Commissie voor de milieueffectenrapportage en vervolgens het bevoegde gezag niet anders dan vaststellen dat er uit het MER niet de vereiste zekerheid is verkregen dat de in het project beoogde activiteiten de kenmerken van het Friese Front niet aantasten. Daarom moet het bevoegde gezag weigeren de betreffende omgevingsvergunningen te verlenen.

Beantwoording van de zienswijze:

De zienswijze vermeldt dat het Friese Front onder druk staat door activiteiten in de offshore-industrie, waaronder de lozing van productiewater, olie, chemicaliën, boorspoelingen, boorgruis, fysieke effecten van installaties en leidingen, geluid van seismisch onderzoek en boren, lichtemissie en atmosferische emissies. Daarin wordt verwezen naar de aanwezigheid van 15 gasproductieplatforms, zes sidetaps en twee subsea-installaties als bron van deze milieudruk.

Lozing van productiewater

Vooropgesteld wordt dat zich op dit moment negen actieve productieplatformen in het Friese Front bevinden, mijnbouwinstallatie L10-B/BB is onlangs buiten bedrijf gesteld, twee subsea installaties en zes sidetaps¹⁴. Dat betekent dat het aantal van 15 platforms dat in de zienswijze wordt genoemd, niet juist is. Verder geldt dat de subsea-installaties en sidetaps zelf geen productiewater lozen. Daarnaast lozen niet alle platforms in het Friese Front productiewater. Wat betreft het L7-F-platform (en andere platforms van ENI Energy) wordt in de zienswijze gesproken over stoffen, zoals PCB's. Deze stoffen worden niet geloosd. Voor een overzicht van de stoffen in het productiewater wordt verwezen naar het MER, paragraaf 7.3.3 (Waterkwaliteit), waar de verontreinigende stoffen die in zee terechtkomen en hun mogelijke effecten

¹⁴ Active en verlaten platforms, geraadpleegd 2 april '26: <https://www.nlog.nl/bestanden-interactieve-kaart>

op de natuur worden beschreven. Op pagina 90 van het MER, onder "Productiefase", wordt ingegaan op de effecten van het lozen van productiewater, inclusief de samenstelling en verwachte milieueffecten. Op pagina 93 is, op basis van onderzoeken en toetswaarden, samengevat geconcludeerd dat geen onacceptabele risico's of overschrijdingen worden verwacht.

Lokale en cumulatieve effecten

In paragraaf 7.4.4 van het MER en hoofdstuk 8 van de ecologische effectbeoordeling staat dat de lozing van stoffen vanaf L7-F geen schadelijke ecologische effecten veroorzaakt buiten een straal van 500 meter rond het platform. Omdat de platforms in het Friese Front meerdere kilometers van elkaar verwijderd zijn en de effecten van productiewaterlozingen niet verder reiken dan 500 meter, zijn geen cumulatieve effecten te verwachten. Dit geldt ook voor het L7-F-platform, dat op meer dan 500 meter afstand van andere productieplatforms zal worden geplaatst.

Geen toereikende passende beoordeling gemaakt

Indiener beschrijft het volgende: Bovenstaande heeft betrekking op de normale bedrijfsvoering van het gasplatform. Daarnaast zullen ook de aanleg en de ontmanteling de beschermde natuur ernstig verstoren en zelfs vernietigen. Om die reden zouden de omgevingsvergunningen geweigerd moeten worden. Immers, op grond van het Kokkelvisserij-arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 4 september 2004 moeten in een passende beoordeling op basis van de beste wetenschappelijke kennis, alle aspecten van het plan of het project die op zichzelf of in combinatie met andere plannen of projecten de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in gevaar kunnen brengen, worden geïnventariseerd. Dit betekent dat alle mogelijke effecten van de activiteit in een passende beoordeling moeten worden gezien om te kunnen beoordelen of is verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet worden aangetast door die activiteit. Die analyse ontbreekt in het MER, waardoor het MER niet als "passende beoordeling" kan gelden. Ook daarom kunnen geen omgevingsvergunningen worden verleend.

Beantwoording van de zienswijze:

De indiener van de zienswijze geeft niet aan welke effecten niet in de beoordeling zouden zijn betrokken.

Bijlage 4 bij het MER is de ecologische effectbeoordeling. In hoofdstuk 5 van de effectbeoordeling zijn de mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden beschreven. Op basis van de effectenindicator voor olie- en gaswinning en de natuurgebieden op de Noordzee en Tamis et al. (2011) is bepaald welke storingsfactoren van toepassing zijn op de voorgenomen activiteit. In Tabel 5-1 van de effectbeoordeling is een overzicht weergegeven van de verschillende verstoringsfactoren per fase van de voorgenomen activiteit en de verwachte effecten per soortgroep. De paragrafen 5.1 t/m 5.8 bevatten een beschrijving van de mogelijke effecten per soortgroep per verstoringsfactor en een conclusie of significant negatieve effecten op voorhand kunnen worden uitgesloten. Als significant negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten, zijn de effecten nader beoordeeld in hoofdstuk 6 (gebiedsbescherming) en/of in hoofdstuk 7 (soortenbescherming). Tabel 5-16 bevat een overzicht van de conclusies. Hoofdstuk 6 (in samenhang met hoofdstuk 5) bevat de effectbeoordeling Natura 2000 (Passende beoordeling) voor de verstoringsfactoren: bovenwatergeluid, optische verstoring en licht (waaronder fakkelen) op zeevogels; onderwatergeluid (impulsgeluiden) op zeezoogdieren. Hoofdstuk 7 bevat de effectbeoordeling Flora en fauna (soortentoets) voor een aantal soorten waarvoor effecten op voorhand niet worden uitgesloten. Het gaat hierbij om effecten van onderwatergeluid op

zeezoogdieren, vissen en vogels, aanwezigheid en licht op vogels en de effecten van het fakkelen op vleermuizen. De conclusies van hoofdstuk 6 en 7 hebben geleid tot mitigerende maatregelen in de omgevingsvergunning Natura 2000-activiteit en in de omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit.

De verwijderingsfase is in het MER ook geadresseerd hoewel die fase volgens vaste rechtspraak geen onderdeel is van het project. Uit rechtspraak van de Afdeling blijkt namelijk dat verwijdering/ontmanteling niet zodanig met de aanleg en exploitatie verbonden is dat deze als één project kunnen worden beschouwd.¹⁵

2.2.2 *Verstoring zeekoeten*

Friese Front – zorg over impact op zeekoet

Indiener beschrijft het volgende: Wel is nu al bekend dat er concentraties van stoffen die worden gebruikt in de petrochemie zijn die nu al schadelijk voor het zeeleven zijn. Voor veel andere stoffen is dat nog niet uitgesloten. Zo is er in het Friese Front een stijgende trend vastgesteld voor het bio-accumulerende metaal kwik. Bio-accumulatie is de ophoping van chemische stoffen in organismen, door de opname van verontreinigde lucht, water of voedsel. Volgens de OSPAR Commissie, waar ook Nederland bij aangesloten is, kleven er dan ook veel verschillende risico's aan het lozen van productiewater. Van sommige stoffen die inmiddels niet meer mogen worden geloosd (PCB's) is de verwachting dat ze nog decennialang vervuiling opleveren.

Het meest zorgwekkend zijn wellicht de pertinent te hoge waarden voor kwik in het Friese Front. Zij stijgen al jaren, hetgeen Wageningen Research terecht als zorgwekkend bestempelt. In onderstaande kaart uit het rapport van Wageningen Research is dat inzichtelijk gemaakt.

Uit het onderzoek volgt dat te hoge waarden kwik, lood, cadmium en PCBs worden gemeten in schelpdieren en vissen. Volgens de wetenschappers is een van de meest zorgwekkende stijgende trends de hoeveelheid kwik die gemeten wordt in schol van het Friese Front. De hoeveelheid kwik overschrijdt veilige grenzen.

Al die vervuiling en verstoring is rampzalig voor zeekoeten. Zij zijn erg kwetsbaar voor olievervuiling en giftige stoffen die in de zee geloosd worden. Verontreiniging door drijvende olie, vet, of chemicaliën tast het verenkleed aan en zorgt ervoor dat de vogels hun isolatie verliezen en sterven aan onderkoeling. Zeekoeten kunnen door zware besmeuring zelfs immobiel worden of stikken. Op het Friese Front zijn zeekoeten vooral kwetsbaar, omdat ze niet kunnen vliegen vanwege de rui en de jongen nog niet in staan zijn om te vliegen. Hierdoor bestaat een grotere kans dat de zeevogels in contact komen met verontreiniging. Ook kan olievervuiling indirecte gevolgen veroorzaken doordat de prooidieren van zeekoeten olie opnemen.

Beantwoording van de zienswijze:

De indiener van de zienswijze uit zijn zorgen over de staat van de natuur. In het kader van de aanvraag worden alleen het project en de effecten daarvan beoordeeld; niet de algemene staat van de natuur.¹⁶

¹⁵ ABRvS 11 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2339, r.o. 22.2; ABRvS 24 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:5417, r.o. 41.9.1; ABRvS 18 juni 2025, ECLI:NL:RVS:2025:2677, r.o. 38.1.

¹⁶ Dit is in overeenstemming met staande jurisprudentie, zie bijvoorbeeld ABRvS 30 september 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2318, r.o. 4.1 en ABRvS 10 oktober 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BX9075, r.o. 5.1. Zie ook ABRvS 30 juni 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2174, r.o. 10.2 en ABRvS 5 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1299, r.o. 36.2.

De aanwezigheid en lozing van schadelijke stoffen in het milieu is wettelijk gereguleerd en vastgelegd in normen en emissie-eisen. Eni Energy dient zich aan deze normen te houden en heeft daarom relevante verstoringfactoren, waaronder verontreiniging door stoffen, onderzocht in het MER en de bijbehorende ecologische effectbeoordeling. De lozing van verontreinigende stoffen is beoordeeld in paragraaf 5.7 van de ecologische effectbeoordeling. Op basis hiervan is geconcludeerd dat significante effecten op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Voor de lozingen wordt voldaan aan de geldende normen en emissie-eisen conform de Mijnbouwregeling (Mbr) en het Mijnbouwbesluit (Mbb). Deze eisen zijn geborgd in de voorschriften van het besluit (voorschriften 38 en 39). Daarnaast heeft de industrie zich gecommitteerd aan de toepassing en verdere ontwikkeling van Best Available Techniques (BAT) om emissies en verontreiniging zoveel mogelijk te beperken.

Impact schepen en helikopters

Indiener beschrijft het volgende: Tevens zijn zeezoeten gevoelig voor verstoring door scheepvaart en helikopters. Door een nieuw gasplatform zullen de hoeveelheden giftige stoffen in het leefgebied van zeezoeten toenemen en zal de hoeveelheid schepen in het gebied toenemen, onder andere voor de aanleg en het onderhoud van het platform. Ook zullen helikopters frequent het platform aandoen, volgens Eni Energy zo'n vier keer per week. Dit alles heeft negatieve effecten op de kwaliteit van het leefgebied van de zeezoet. Volgens Haskoning moet daarom "een deel van de activiteiten (inclusief sloop- en helikoptertransport) tijdens de ruiperiode worden vermeden." Het is zeer onwaarschijnlijk dat een dergelijk midden mogelijk is. De zeezoeten verblijven namelijk een groot deel van het jaar in de omgeving van het beoogde platform, van april tot en met oktober. Het zal voor de normale bedrijfsvoering van het platform niet mogelijk zijn om te voorkomen dat er in die maanden geen of weinig schepen en helikopters het platform aandoen. Het platform moet immers bevoorraden en bemenst worden. Er moet onderhoud worden gepleegd, er vinden inspecties plaats en er moet onvoorziene omstandigheden rekening worden gehouden. Ook zal de productie gewoon doorgaan, waardoor ook de lozing van productiewater en daarmee de dagelijkse vervuiling zal continueren. Daar houdt Haskoning helemaal geen rekening mee.

Beantwoording van de zienswijze:

Het aantal helikoptervluchten is gereguleerd in de omgevingsvergunning Natura 2000-activiteit en in de omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit. Tijdens de kritische periode van de zeezoet is maximaal 1 vlucht per 2 weken toegestaan. Buiten de kritische periode zijn gemiddeld 4 vluchten per week toegestaan. Initiatiefnemer dient zich aan deze voorschriften te houden.

Toxiciteit en impact lozing productiewater

Indiener beschrijft het volgende: Het MER van Haskoning gaat niet over het gemeten gevaar of toxiciteit van lozingen van chemische stoffen en in een specifiek beschermd gebied en ook niet over negatieve impacts op de natuur. In het onderzoek is niet geanalyseerd hoeveel productiewater daadwerkelijk op het Friese Front wordt geloosd (en zal worden geloosd door het nieuwe platform) en er is ook niet onderzocht welke stoffen worden en zullen worden geloosd. Haskoning had moeten onderzoeken hoeveel chemische stoffen er al aanwezig zijn in het zeewater, sediment en biota. Haskoning heeft niet gekeken naar lokale omstandigheden en specifiek het Friese Front als beschermd gebied. Het onderzoek bestaat ten onrechte geen aandacht aan hoeveel platforms er in de buurt staan en welke andere activiteiten plaatsvinden in het gebied.

Beantwoording van de zienswijze:

Zie reactie bij "impact lozing productiewater".

Impact zeebodem, lozing boorgruis

Indiener beschrijft het volgende: Daarnaast zorgt het boren van een platform en twee nieuwe productieputten, alsmede de aanleg van een onderzeese pijpleiding voor vernietiging van de zeebodem (en daarmee het leefgebied van de zeekoet). Geen enkele mitigerende maatregel kan deze kwaliteitsdegradatie van het gebied voorkomen.

Milieueffecten als gevolg van depositie van boorgruis zijn onder andere verstikking, veranderingen in de korrelgrootte, zuurstofloosheid en toxiciteit, die op hun beurt kunnen leiden tot plaatselijke veranderingen in het plankton, dieren die op de zeebodem leven (benthos) en andere organismen. In bentische fauna, waaronder schaaldieren en weekdieren, hopen persistente chemicaliën zich op, omdat verontreinigingen in hun weefsels accumuleren. Die schaaldieren en weekdieren worden weer door vissen en zeevogels gegeten, zoals de zeekoet. Daarbij geldt dat hoe hoger het trofisch niveau is, hoe hoger de opgehoopte concentratie kwik. Uiteindelijk kunnen deze gevaarlijke stoffen dus ook in de voedselketen van de mens terecht komen.

Beantwoording van de zienswijze:

De effecten van bodemverstoring en veranderingen in de substraatdynamiek zijn uitgebreid beoordeeld in paragraaf 5.4 van de ecologische effectbeoordeling. Om de effectrelaties beter te kunnen bepalen, is aanvullend een milieustudie (environmental baseline survey) uitgevoerd door Fugro. De mechanische effecten die door de voorgenomen activiteit worden veroorzaakt, beslaan een relatief klein oppervlak. Daarnaast blijkt uit de uitgevoerde studies dat op of in de bodem in het projectgebied geen sprake is van bijzondere natuurwaarden. Er zijn geen aanwijzingen dat het projectgebied onvoldoende veerkrachtig is om zich na een kortdurende verstoring te herstellen. Voor zover de activiteiten plaatsvinden in het Natura 2000-gebied 'Friese Front' geldt bovendien dat dit Natura 2000-gebied op grond van de Vogelrichtlijn is aangewezen voor de zeekoet, maar niet op grond van de Habitatrichtlijn voor beschermingswaardige habitattypen.

De effecten als gevolg van sedimentatie door het lozen van boorgruis zijn gekwantificeerd en beoordeeld in paragraaf 5.6.2 van de ecologische effectbeoordeling. Aan deze beoordeling liggen uitgebreide modelstudies en berekeningen ten grondslag, die zijn uitgevoerd om de verspreiding van neerslaand sediment inzichtelijk te maken. Uit de beoordeling volgt dat de ecologisch relevante grenswaarde die gerelateerd is aan verstikking uitsluitend zeer lokaal wordt overschreden en, mede door de afwezigheid van bijzondere natuurwaarden, niet leidt tot onherstelbare effecten.

Voor het lozen van verontreinigende stoffen wordt deels verwezen naar de hiervoor besproken reactie bij 'Friese Front – zorg over impact op zeekoet' in paragraaf 2.2.2. Eni Energy voldoet aan de geldende lozingsnormen.

2.2.3 *Verstoring bruinvis*

Algemeen beschrijvend

Indiener beschrijft het volgende: De bruinvis is een van de kleine walvisachtigen en komt vooral voor in ondiepe zeeën. Bruinvissen zijn gevoelig voor bijvangst, onderwatergeluid door bijvoorbeeld windmolenparken, chemische vervuiling en verstoring door scheepvaart. Ook problemen met de voedselbeschikbaarheid en de consumptie van zwerfafval zijn belangrijke doodsoorzaken. Bruinvissen hebben een hoog metabolisme en moeten continu eten om te kunnen overleven. Bruinvissen eten vooral vissen zoals, wijting, grondels, sprat, haring, zandspiering en kabeljauw. Velen daarvan komen voor op het Friese Front, waardoor de bruinvis er regelmatig te vinden is.

Beantwoording van de zienswijze:

Dit deel van de zienswijze is beschrijvend en algemeen van aard over de bruinvis. Er wordt hier geen directe link gelegd met het project.

Impact op bruinvis

Indiener beschrijft het volgende: Volgens Haskoning verkeert de bruinvis in een gunstige staat van instandhouding (SvI). Haskoning misleidt het beeld met die stelling, want zij laat na te vermelden dat in hetzelfde document van Steve Geelhoed wordt samengevat: [...]

Geelhoed heeft dus helemaal niet in 2022 geconcludeerd dat de SvI gunstig is. In het rapport werd weergegeven dat in 2019 de SvI als gunstig was gekwalificeerd. Sterker nog, het 2022 rapport bevat juist een dringende waarschuwing dat het toekomstperspectief ongunstig is vanwege vervuiling, onderwatergeluiden, prooiuitputting en bijvangst. Het rapport behelst een pleidooi en dat er dringend maatregelen moeten worden genomen om die trend tegen te gaan.

De instandhoudingsdoelstelling voor bruinvis is behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied. Het Project dreigt daar niet aan bij. In tegendeel, het verergert de situatie voor de bruinvis. Haskoning erkent dat het Project verstoring is voor de bruinvis, maar stelt dat significant negatieve effecten te voorkomen zijn met geluidsbeperkende maatregelen tijdens heiwerkzaamheden. Daarmee miskent Haskoning dat bruinvissen niet alleen geluidsoverlast ervaren, maar ook te lijden hebben onder de hierboven beschreven vervuiling van hun leefomgeving en hun prooi.

Beantwoording van de zienswijze:

De dringende waarschuwing die in het bouwsteenrapport van de bruinvis wordt beschreven, vraagt aandacht. Daarbij wordt expliciet vermeld dat zowel het leefgebied als het toekomstperspectief bij een volgende rapportage mogelijk als ongunstig worden gekwalificeerd, in plaats van respectievelijk gunstig en onbekend. Ten tijde van het opstellen van de ecologische effectbeoordeling dient echter te worden uitgegaan van de op dat moment beschikbare informatie, en niet van mogelijke toekomstige situaties. Om die reden is uitgegaan van de destijds geldende landelijke Staat van Instandhouding (SvI) van de bruinvis.

In de ecologische effectbeoordeling is getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen voor de bruinvis. Dat ingrepen effecten hebben ten opzichte van een natuurlijke situatie is een gegeven. Met een ecologisch zorgvuldig ontworpen planning en het treffen van maatregelen zijn deze effecten echter van dusdanig geringe omvang dat de activiteiten geen afbreuk doen aan het streven de populaties van de bruinvis in

zijn natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

In het MER-traject en de ecologische effectbeoordeling is uitgebreid onderzoek gedaan naar de effecten van verschillende verstoringsfactoren op de bruinvis, te weten: geluid, optische verstoring en licht, bodemverstoring en veranderingen in de substraatdynamiek, vertroebeling en verontreiniging (hoofdstuk 5 van de ecologische effectbeoordeling). Met uitzondering van onderwatergeluid kunnen significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de bruinvis op voorhand worden uitgesloten.

Omdat significante effecten van onderwatergeluid niet op voorhand konden worden uitgesloten, zijn deze effecten nader beoordeeld in een Passende Beoordeling (hoofdstuk 6 van de ecologische effectbeoordeling). Conform de methodologie van het Kader Ecologie en Cumulatie (KEC) zijn de effecten als gevolg van onderwatergeluid gekwantificeerd. De daaruit volgende populatiereductie als gevolg van het project is dermate klein dat significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de bruinvis kunnen worden uitgesloten (omgevingsvergunning Natura 2000-activiteit) respectievelijk de staat van instandhouding ook niet in gevaar komt (omgevingsvergunning (flora- en fauna-activiteit)).

De maatregelen die bij de uitvoering dienen te worden genomen, zijn geborgd in de voorschriften 30 tot en met 37 van de omgevingsvergunning Natura 2000-activiteit en in de voorschriften l. tot en met q. van de omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit.

ADD

Indiener beschrijft het volgende: Wat de geluidsbeperkende maatregelen betreft, is bovendien onwaarschijnlijk dat die enig positief effect hebben. Waar deze bestaan uit installaties om de bruinvis weg te jagen (acoustic deterrent devices, ADD) is eerder het tegendeel te verwachten. ADDs zijn apparaten die hoogfrequente geluidspulsen uitzenden om zeezoogdieren op afstand te houden. Het gebruik van ADDs om zeezoogdieren te verdrijven heeft een negatief effect op de bruinvis. Het geluid van ADDs kan gehoorbeschadiging bij bruinvissen veroorzaken. Bruinvissen zijn buitengewoon gevoelig voor onderwatergeluiden, nu zij constant communiceren en zoeken naar voedsel met behulp van geluiden. Elke verstoring brengt hun gedrag door de war, zeker als ze moeten vluchten vanwege de inzet van ADDs. Hun jaag- en eetpatroon wordt daardoor onderbroken, terwijl ze afhankelijk zijn van een constante toevoer van voeding. Er is aangetoond dat geluid van heien de verspreiding van bruinvissen verandert, waarbij sterke vermijdingsreacties worden waargenomen op afstanden van meer dan 17 km van heiwerkzaamheden. Ook om deze redenen kan het Project geen doorgang vinden.

Beantwoording van de zienswijze:

In par. 5.7 van het MER en in par. 6.3.1.1 en par. 7.2.1 van de Ecologische effectbeoordeling komt aan de orde dat toepassing van de ADD een van de mitigerende maatregelen is om significant negatieve effecten op de bruinvis en andere zeezoogdieren te voorkomen. In de Ecologische effectbeoordeling wordt uitgelegd dat een ADD een apparaat is dat in het water wordt gehangen en specifieke, onschadelijke geluidsignalen produceert met een afschrikkende werking op zeezoogdieren. Op deze manier wordt eventueel in het directe plangebied aanwezige zeezoogdieren de gelegenheid gegeven het gebied te verlaten. De ADD wordt enkel bij aanvang van de heiwerkzaamheden toegepast.

Het gebruik van een ADD is verplicht gesteld door het relevante bevoegd gezag, de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LNV) in de omgevingsvergunning Natura 2000-activiteit (voorschrift 33) en door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) namens LNV in de omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit (voorschrift m). In voorschrift m. van de omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit is in het bijzonder geborgd dat een geschikte ADD wordt gebruikt. Hierover het volgende.

In Nederland wordt in bijna alle gevallen waarbij een zekere mate van onderwatergeluid (zoals bij de aanleg van windparken) wordt veroorzaakt een ADD voorgeschreven. Motivatie hierbij is dat door een ADD bruinvissen worden gemotiveerd om vanuit de cirkel nabij de bron te vertrekken. De dieren zwemmen voldoende weg van de bron van het onderwatergeluid en lopen zo geen PTS (Permanente Threshold Shift) en minder TTS (Tijdelijke Threshold Shift) op. Er wordt vanuit gegaan dat dieren bij heien tot op ca. 500 meter vanaf de bron PTS kunnen oplopen. Het doel is dan ook om de dieren door middel van een ADD uit de cirkel van 500 meter rondom de bron te verjagen.

Door PTS wordt het gehoor zodanig verwond/beschadigd, dat bepaalde frequenties niet meer gehoord kunnen worden. Voor bruinvissen, die voor de jacht afhankelijk zijn van echolocatie, zou dit kunnen inhouden dat ze niet meer goed kunnen jagen, en daardoor verhongeren en sterven. Indirect wordt zo gedood. In sommige gevallen treedt de PTS op in die geluidsfrequenties die voor de jacht minder relevant zijn. Dan gaat de bruinvis niet direct dood, maar kan mogelijk wel een lagere fitness krijgen, of andere nadelige invloeden ondervinden, zoals verminderd voortplantingsgedrag of minder goed gevaar kunnen horen, zoals predatoren of schepen. In dat geval zijn PTS en TTS het verwonden van een dier. Bij TTS herstelt de verwonding zich na enige tijd. Bij PTS herstelt de verwonding niet meer.

ADDs zorgen dat de bruinvissen uit de cirkel waar ze eventueel PTS kunnen oplopen, vertrekken. Bij PTS ontstaat een permanente gehoordrempelverschuiving, dit moet zo veel als mogelijk voorkomen worden. De ADD is dus niet bedoeld om verstoring en de bijbehorende gedragsverandering te voorkomen, maar om PTS te voorkomen. Hiervoor is aangegeven waarom PTS voorkomen moet worden.

Om te voorkomen dat een ongeschikte ADD wordt ingezet en er eventueel schade aan het gehoorsysteem van de bruinvis kan ontstaan, is in het -besluit een voorschrift opgenomen dat waakt voor het onjuiste gebruik van een ADD. Dit is voorschrift m.:

*De ADD dient afgesteld te zijn op de voor de bruinvis **relevante frequenties**. De ADD dient een half uur voor het begin van de werkzaamheden, alsmede gedurende de eerste 5 minuten van de werkzaamheden werkend te zijn. Deze procedure wordt herhaald indien de werkzaamheden gedurende een uur of langer onderbroken zijn. **Voorafgaand aan de werkzaamheden dient u een ecologisch werkplan in te dienen waarin naar voren komt dat de juiste ADD op de juiste frequentie wordt gebruikt, inclusief onderbouwing van waarom de gekozen ADD de juiste is.***

Met dit voorschrift wordt daarmee schade door de ADD voorkomen. Het voorschrift in het besluit van de minister van LNV wordt genuanceerd naar aanleiding van deze zienswijze.

Om de grootte van het oppervlak waarin verstoring kan voorkomen door de activiteiten van L7-F te verminderen (en dus het aantal bruinvissen dat verstoord

wordt) is verder voorschrift I. opgenomen, waarin een geluidsnorm van 164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ op 750 meter wordt voorgeschreven.

2.2.4 *Cumulatie externe factoren*

Cumulatie

Indiener beschrijft het volgende: Haskoning heeft in het MER verzuimd om externe factoren die ook effecten hebben op het Friese Front te betrekken bij het onderzoek. Haskoning heeft dus niet naar de cumulatie van alle effecten op het Friese Front gekeken. Zo zijn bijvoorbeeld de effecten van windparken op het Friese Front niet goed getoetst. Seismisch onderzoek naar de bodemsamenstelling, sonar voor detectie van UXOs en impulsgeluid veroorzaakt door de constructie van windparken is niet berekend: niet afzonderlijk en niet in cumulatie. Ook de bestaande bodemvervuiling veroorzaakt door de olie- en gasindustrie in combinatie met sleepnetvisserij is ten onrechte niet getoetst. Bovendien is niet bekeken of berekend welke andere bronnen van vervuiling aanwezig zijn in en rondom het gebied, hoe groot deze zijn, wat de gerapporteerde hoeveelheden van vervuiling zijn en of er grote overtredingen zijn geweest. Er is geen althans onvoldoende onderzoek gedaan naar stapeling van verstoringen en vervuilingen in brede zin door olie en gaswinning en andere sectoren en wat de mogelijke cumulatieve effecten zijn boven op de al bestaande verstoringen en vervuiling die door de gas- en olie-industrie is veroorzaakt (bijvoorbeeld persistente chemicaliën en cumulatieve geluidsimpacten). Al die effecten zijn evenwel heel relevant bij de beoordeling of het Friese Front nóg meer schadelijke effecten kan verdragen, zoals de effecten van het beoogde gasplatform L7-F.

Beantwoording van de zienswijze:

In paragraaf 7.4.4 van het MER is voor de beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding gekeken naar effecten van andere projecten die gelijktijdig of aansluitend worden uitgevoerd. Zo is vastgesteld of sprake is van cumulatie van effecten. Hierbij is rekening gehouden met andere offshore gasprojecten, Wind-op-zee, Net-op-zee en CCS. In het bijzonder is aandacht besteed aan impulsief onderwatergeluid en oppervlakteverlies van het leefgebied van de zeekoet. Uit de cumulatietoets blijkt geen sprake te zijn van significante effecten door cumulatie van effecten. De belangrijkste voorwaarde hiervoor is de toepassing van geluidsmitigatie bij heikwerkzaamheden bij L7-F om aan de Nederlandse geluidsnorm te voldoen (164 dB re 1 $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ op 750 m van de bron). In het onderhavige geval wordt gebruik gemaakt van een dubbel bubbel scherm dat leidt tot een geluidsreductie tot onder de 164 dB en hamers die volgens de laatste stand der techniek al zo min mogelijk geluidsbelasting veroorzaken. Verder is van het van belang dat in het kader van deze aanvragen het project effect (inclusief cumulatieve effecten) wordt beoordeeld. Anders dan indiener wenst, biedt het toetsingskader geen grond om andere activiteiten, die buiten de omvang van de aanvraag vallen, aan een herbeoordeling te onderwerpen.

2.2.5 *Klimaatdoelstellingen worden niet gehaald*

Klimaat

Indiener beschrijft het volgende: Aardgas wordt gepresenteerd als (relatief) schone energiebron. Die typering miskent dat aardgas een fossiele bron van energie is waarbij CO₂ vrijkomt bij de verbranding ervan. Met een voorspelde uitstoot van vele megatonnen CO₂ draagt het Project bij aan klimaatverandering, terwijl het doel juist van de overheid juist zou moeten zijn om de uitstoot van CO₂ te reduceren. Zoals onlangs in een juridische procedure bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens is bevestigd, dienen alle klimaateffecten van nieuwe gasprojecten te worden

beoordeeld voordat zij goedgekeurd mogen worden. Dat betekent dat voor het Project de cumulatieve emissies van de gehele Nederlandse gasindustrie moeten worden meegenomen. Ook dient getoetst te worden of met het Project de temperatuurstijging onder 1,5 graden gehouden kan worden. Ten slotte moeten ook de indirecte gevolgen van de uitstoot van broeikasgasen worden onderzocht, zoals op het leven, de gezondheid, de bodem, het land, het water, de lucht en het klimaat. Nu bij de verbranding van de door het Project gewonnen gassen vele megatonnen CO₂ vrijkomen, en die uitstoot onomkeerbaar is en verdere klimaatverandering zou veroorzaken, zou het onverenigbaar zijn met het EVRM om het Project goed te keuren. Eni Energy heeft immers geen wetenschappelijk onderbouwde MER laten uitvoeren waarin ook een berekening is gemaakt van alle broeikasgasemissies, ook die in scope 3 vallen (dus alle indirecte emissies in de waardeketen van ENI).

Deze uitspraak past in de lijn die het Internationaal Gerechtshof in een Advisory Opinion in 2025 heeft aangenomen, namelijk dat staten verplicht zijn om grensoverschrijdende schade en mensenrechtenschendingen door klimaatverandering te voorkomen.

Beantwoording van de zienswijze:

De staatssecretaris verwijst naar de beantwoording van de zienswijze onder punt 2.1.1.

Methaan

Indiener beschrijft het volgende: Eni Energy is ook van plan om methaan af te fakkelen of af te blazen. Methaan is een heel potent broeikasgas en verergert de klimaatverandering en opwarming, vandaar dat overheidsbeleid er in eerste instantie op gericht zou moeten zijn om de uitstoot van methaan terug te dringen. Met het Project wordt het tegendeel bereikt: er komt nog meer methaan in de atmosfeer. Daarnaast wordt affakkelen beschouwd als iets dat vermeden moet worden. Sterker nog, het uitgangspunt van de Methaanverordening is dat routinematig affakkelen en afblazen verboden zijn en alleen is toegestaan bij een noodgeval of defect. Eni Energy heeft minimale voorzieningen getroffen om methaan affakkelen en afblazen te vermijden, maar voorziet dat zij dit toch zal doen. Zij beroept zich daarbij op uitzonderingsregels die de Methaanverordening bevat. Zij maakt daarmee van een mogelijkheid om bij uitzondering methaan af te fakkelen of af te blazen, haar routine. Dat is evenwel niet de bedoeling: alleen bij uitzondering mag affakkelen en afblazen. Het komt erop neer dat Eni Energy het te veel gedoe vindt om echt zorgvuldig met methaan om te gaan en dus zal affakkelen en afblazen. Haskoning heeft in de Toelichting dit standpunt van Eni Energy klakkeloos overgenomen, zonder enige toets of er maatregelen mogelijk zijn om beter met methaan om te gaan en affakkelen en afblazen te vermijden.

Beantwoording van de zienswijze:

In paragraaf 3.8.2 van het MER is beschreven op welke wijze wordt omgegaan met methaanemissies in het licht van de Methaanverordening. Er is sprake van incidentele methaanemissies die vrijkomen bij reparaties en onderhoudswerkzaamheden, waarbij het gasvrij maken van installaties om veiligheidsredenen noodzakelijk is. Eni Energy acht deze emissies onvermijdbaar en strikt noodzakelijk in de zin van artikel 15, lid 3, sub e, van de Methaanverordening.

De Methaanverordening geldt rechtstreeks en is geen toetsingsgrond voor de onderhavige aanvragen.

Klimaatverandering en overbevissing

Indiener beschrijft het volgende: Klimaatverandering en overbevissing hebben een groter effect gehad op zeevogels dan op bijna elke andere vogelgroep. De afname van voedselbeschikbaarheid heeft geleid tot zeezoeten die niet meer kunnen niet broeden en verhongeren. Er zijn afwijkende verschijnselen in de Noordzee die in elk geval deels samenhangen met de abnormaal hoge temperaturen van het zeewater. Een plotselinge stijging van de temperatuur van de zee voor de westkust van Noord-Amerika tussen 2014 en 2016 leidde tot de dood van ongeveer een miljoen zeezoeten, vermoedelijk door een gebrek aan vis. Ook in de Noordzee ervaren zeezoeten voedseltekorten. Sprot, haring en zandspiering vormen belangrijke voedselbronnen van zeezoeten. In het Verenigd Koninkrijk is vanwege voedseltekorten voor veel zeevogels een algeheel verbod op Noordse zandspiering ingesteld.

Samenvattend: Klimaatverandering wordt verergerd door de uitstoot van methaan en CO₂, waarvan het verbranden fossiele brandstoffen zoals gas de grootste veroorzaker is. Een additioneel gasplatform zal tot nog meer CO₂-uitstoot en dus nog meer opwarming leiden, met alle gevolgen van dien voor onder andere de zeezoet, diens voedselvoorziening, het ecosysteem waar de zeezoet van afhankelijk is en de mens. Ook om die reden kan het Project geen doorgang vinden.

Beantwoording van de zienswijze:

Klimaatverandering is in het kader van gebieds- en soortenbescherming geen gevolg van het project van Eni Energy¹⁷.

Daarnaast dient te worden opgemerkt dat lokaal gewonnen gas een lagere totale CO₂- en methaanuitstoot met zich meebrengt dan geïmporteerd vloeibaar aardgas (LNG), met name wanneer dit LNG afkomstig is uit landen waar fracking van schaliegas, een techniek die bekendstaat om haar hoge methaanemissies en milieubelasting, wordt toegepast. Onderzoek toont aan dat de emissies gerelateerd aan transport, lekkage en productie van LNG aanzienlijk hoger zijn dan die van lokaal gewonnen gas. Daarnaast geldt dat de EU strengere normen hanteert voor CO₂- en methaanemissies dan veel andere gasproducerende landen en regio's. Hierdoor is de klimaatbelasting van lokaal gewonnen gas relatief lager dan die van geïmporteerd gas, met name wanneer dit afkomstig is uit gebieden met minder strenge milieuregelgeving.

Bovendien draagt lokaal gewonnen gas bij aan de energiezekerheid van Nederland en Europa, waardoor de afhankelijkheid van import uit landen met minder duurzame winningstechnieken wordt verminderd. Dit past binnen de EU-strategie om de CO₂-voetafdruk van de energietoevoer te verkleinen en de transitie naar hernieuwbare energiebronnen geleidelijk en verantwoord te laten verlopen.

¹⁷ Zie onder andere ABRvS 18 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4909, r.o. 23.2 en Rechtbank Den Haag 18 april 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:5519, r.o. 26.10.

3 Reactie Advies Commissie mer.

De reactienota gaat in op de punten zoals beschreven in het toetsingsadvies¹⁸ van de commissie mer.

3.1 Referentiesituatie

De referentiesituatie is in de bijlagen opgenomen, maar niet gemakkelijk te vinden. Een samenhangend en navolgbaar beeld van de huidige situatie ontbreekt daardoor in het hoofdrapport. Zorg voor een duidelijke beschrijving van de referentiesituatie in het MER (blz. 2, regels 37-40).

De Commissie adviseert het MER voorafgaande aan de besluitvorming aan te vullen en de beschrijving van de referentiesituatie te verduidelijken. Zet de effecten in de samenvatting duidelijk af tegen de referentiesituatie (blz. 4, blok onderaan de pagina)

Beantwoording:

De beschrijving van de referentiesituatie is aangevuld in het MER en de beoordeling is nadrukkelijker afgezet tegen de referentiesituatie (paragraaf 7.2; hoofdstuk 10 en Publiekssamenvatting).

3.2 Geluidseffecten door heien en boren

Het MER benoemt het geluidsniveau van de boorfase niet of nauwelijks terwijl dit het langstdurende geluid is. Geef een betere duiding van deze effecten (blz. 2, regels 41-43).

De Commissie adviseert het MER voorafgaande aan de besluitvorming aan te vullen. Geef een betere duiding van de effecten van geluid door boren en/of gebruik de boorwerkzaamheden voor L7-F voor nieuwe geluidsmetingen voor volgende stappen. Neem de resultaten correct over in de samenvatting (blz. 5, blok onderaan de pagina).

In het MER staat dat een Acoustic Deterrent Device (ADD) wordt ingezet om bruinvissen bij de installatie weg te houden. Doel is om zo gehoorschade te beperken. Deze ADD kan mogelijk ook gehoorschade veroorzaken bij bruinvissen. Er bestaan ADD's waarbij dit niet het geval is. De commissie beveelt aan het type ADD dusdanig te kiezen dat dit wordt voorkomen (blz. 6, regels 12-15).

Beantwoording:

Er is een recentere studie (2020) gevonden die ingaat op de effecten van boorgeluid. De tekst in het MER is hierop aangepast met de meest recente inzichten (paragraaf 7.3.2).

Het MER is verder gespecificeerd met betrekking tot de eisen van de ADD. Deze zal zodanig moeten worden gekozen dat er ten gevolge van de ADD geen sprake kan zijn van Permanent Threshold Shift (PTS), oftewel gehoorschade door een permanente verhoging van de gehoordrempel (paragraaf 5.7).

¹⁸ Commissie mer. Gaswinning op de Noordzee: Platform L7-F - Toetsingsadvies over het milieueffectrapport van 12 maart 2026 met projectnummer: 4002.

3.3 Toetsingskaders voor gebiedsbescherming en soortenbescherming

Voor de beoordeling van effecten op de natuur is het ten onrechte toegepast om voor Natura 2000 te toetsen aan de landelijke Gunstige Referentiewaarde Populatie (GRW) voor Nederland. Bij de soortentoets is namelijk getoetst aan Natura 2000-instandhoudingsdoelen, zoals criteria en oppervlak van het Natura 2000-gebied. Dit is niet correct en dient te worden gecorrigeerd om een accuraat beeld van de effectbeoordeling te waarborgen (blz. 2-3, regels 44-3).

Voor de gebiedsbescherming is in het advies aangegeven dat de toetsing soms plaatsvindt aan de landelijke doelen in plaats van aan de specifieke Natura 2000-doelen voor het Friese Front. Ook hier is de toetsing ten onrechte uitgevoerd aan de landelijke GRW voor Nederland in plaats van aan de specifieke Natura 2000-instandhoudingsdoelen (blz. 6, regels 21-23).

Daarnaast wordt in het advies gesteld dat de toetsing voor soortenbescherming, zoals voor de zeekoet en andere vogelsoorten, niet correct is uitgevoerd. Het MER toetste deze aan de Natura 2000-instandhoudingsdoelen, terwijl dit had moeten gebeuren aan de Gunstige Staat van Instandhouding (blz. 6, regels 24-26).

Beantwoording:

De beschrijving en toetsing in de ecologische effect beoordeling zijn aangepast en aangescherpt, zodat tegemoetgekomen wordt aan dit punt. De wijzigingen zijn verwerkt in de ecologische effect beoordeling (hoofdstuk 6 en 7).

3.4 Effect op zeekoeten binnen het plangebied

Het vóórkomen en de dichtheden van zeekoeten op de plek van het te bouwen platform is niet goed in beeld. Dit is belangrijk omdat de effecten van een boorplatform in een concentratiegebied groter zijn dan in een gebied dat minder intensief gebruikt wordt door zeekoeten. De berekeningen van de verstoring en mortaliteit gaan uit van gemiddelden over het hele Friese Front. Maak daarom de verspreiding en dichtheden inzichtelijk voor het plangebied en zet deze af tegen het doel van behoud van kwaliteit en oppervlak van het Natura 2000-gebied (blz. 3, regels 4-11).

Het MER bevat geen gedetailleerde informatie over aantallen en verspreiding van zeekoeten binnen het plangebied. Ook het addendum is niet compleet. Hier is de verspreiding en dichtheid samengevat over een zeer lange periode van 1991-2020 en alleen van de maanden augustus-september (blz. 6, regels 28-31).

De getalsmatige onderbouwing en wijze van berekening van de verslechtering voor de zeekoet is niet goed navolgbaar. De informatie staat verspreid over verschillende documenten en pagina's. Het MER stelt dat de oppervlakteverslechtering voor de zeekoet 3,14 en 11,4 km² bedraagt, door het platform en helikoptervluchten. Daar komt scheepverkeer mogelijk bij. Opgeteld gaat het om een wezenlijk oppervlak aan verstoring. Het is wenselijk om een tabel of eenduidig overzicht op te nemen van alle mogelijke negatieve effecten. Dit is belangrijk om het gezamenlijke ofwel cumulatieve effect van het platform inclusief alle bijbehorende logistieke activiteiten te duiden (blz. 7, regel 12-20).

Beantwoording:

De onderbouwing van het voorkomen en de dichtheid van zeekoeten (en andere zeevogels) rondom het projectgebied is uitgebreid met verspreidingsgegevens. Daarnaast zijn de verspreidingsgegevens voor andere maanden van het jaar, zoals

juni en juli, inzichtelijk gemaakt. Deze wijzigingen zijn verwerkt in de ecologische effectbeoordeling (Bijlage A4.4.1).

Aanvullend is voor de getalsmatige onderbouwing in de ecologische effectbeoordeling een overzichtstabel opgenomen waarin de oppervlakteverslechtering voor de zeekoet, inclusief de totale beïnvloeding van het leefgebied, is weergegeven (paragraaf 6.2.4).

3.5 Effect op andere vogelsoorten dan zeekoeten binnen het plangebied

Het plangebied is onder meer voor jan-van-gent, drieteenmeeuw en alk relevant leefgebied. De verspreiding van deze soorten en het effect van verstoring en mogelijke sterfte is nu niet in beeld gebracht (blz. 3, regels 12-15).

Vanwege de doelstelling in het Natura 2000-gebied van rustgebieden is er in het MER bij de beschrijving een focus op de zeekoet. Op pagina 110 van het MER staat de soortentoets. Deze is incompleet. Er ontbreekt een overzicht van de verspreidingen en aantallen van relevante soorten, zoals jan-van-gent, alk, noordse stormvogel en drieteenmeeuw. Het MER maakt niet duidelijk waarom deze soorten in het plangebied geen rust- en foerageergebieden hebben. Dat is namelijk de reden om geen aandacht aan deze soorten te schenken (blz. 7, regels 25-31).

Voor de soortbescherming geeft het MER weliswaar informatie over andere soorten zoals alken. Die informatie is slechts kwalitatief (zie tabel 4-1) waar de classificatie "kans voor voorkomen" is gepresenteerd in plaats van talrijkheid of relevantie van het plangebied. De kans van voorkomen is voor alle soorten in de tabel overigens 100% (blz. 7, regels 32-35).

Beantwoording:

De effecten zijn in beeld gebracht en verwerkt in de ecologische effectbeoordeling (paragraaf 7.3.1). Daarnaast is het MER aangevuld met een nadrukkelijke verwijzing naar de ecologische effectbeoordeling (paragraaf 7.4.2).

In de ecologische effectbeoordeling is de term "kans voor voorkomen" vervangen door "mate van voorkomen" (paragraaf 4.2).

3.6 Cumulatieve effecten activiteiten niet goed in beeld

De grootte van het negatief beïnvloed gebied voor alle activiteiten samen is niet goed in beeld. Elke activiteit is afzonderlijk getoetst, terwijl de samenhang en cumulatie ervan bepalend kan zijn. Geef hierover een duidelijk totaaloverzicht (blz. 3, regels 16-18).

De beoordeling van de effecten in hoofdstuk 7 is nu apart uitgevoerd voor onder meer 10 geluid, licht en optisch (onder andere in tabel 7-9). Voor zeekoeten en andere vogels is juist de combinatie relevant. Hiermee zijn de effecten van de gaswinning voor de zeekoet niet volledig in beeld (blz. 7, regels 21-23).

Beantwoording:

Tabel 7-3 in het MER is aangevuld met gegevens over de oppervlakte van verstoring (paragraaf 7.3.1).

Daarnaast is in de ecologische effectbeoordeling een gedetailleerde tabel opgenomen waarin de oppervlakteverslechtering als gevolg van alle activiteiten wordt weergegeven (paragraaf 6.2.4).

3.7 **Scope 3-emissies**

De Nederlandse overheid heeft besloten dat vanwege diverse gerechtelijke uitspraken de indirecte klimaateffecten (met name CO₂-emissies) door verbranding van het gas bij de eindgebruikers ook in een milieueffectrapport in beeld moeten zijn. Dit is belangrijk om rekening te kunnen houden bij de keuze om al dan niet toestemming te geven voor deze gaswinning. Scope 1, 2 en 3 emissies (CO₂ en CH₄) geassocieerd met zowel L7-F als het alternatief (importgas in de referentiesituatie) moeten inzichtelijk zijn (blz. 3, regels 19-25).

Het MER brengt wel de directe effecten van de gaswinning per onderdeel in beeld, maar gaat niet in op scope 3 emissies. Gezien de rechterlijke uitspraak en het standpunt van de Nederlandse regering is dit wel noodzakelijk (blz. 9, regels 15-17).

Beantwoording:

Voor scope 3 wordt verwezen naar het antwoord zoals geformuleerd in 2.1.4 van de reactie op de zienswijze van Advocates for the Future.

In het MER is een aanvullende vergelijking opgenomen tussen scope 1 en 2 voor gaswinning vanuit L7-F en voor de import van LNG. Daarnaast is het MER aangevuld met scope 3 gegevens en een bijbehorende milieubeoordeling waarbij geconcludeerd is dat scope 3 in beide situaties (gaswinning vanuit L7-F of via import van LNG) gelijk is (paragraaf 7.6).

3.8 **Mitigerende maatregelen**

In het MER staat dat er mitigatie nodig is om de effecten op de beschermde natuur te verminderen. Het MER bevat geen inzicht in de effectiviteit van de mitigerende maatregelen, bijvoorbeeld uit andere platformprojecten. Daarmee is het lastig een duiding te krijgen. Verder is niet duidelijk of de vliegroutes en -tijden van helikopters onder mitigatie vallen (blz. 7-8, regels 43-2).

In het MER staat op pagina 59 dat een van de natuurversterkende maatregelen de aanleg van vishotels is. Deze zouden bijdragen aan beschermde soorten. De Commissie merkt op dat vishotels geen bijdrage aan paai of opgroei van pelagische vissoorten zoals sprotten leveren en daarmee aan het leefgebied en de voedselvoorziening van zeekoeten (blz. 8, regels 4-7).

Beantwoording:

In het MER is beschreven wat de effecten van de mitigerende maatregelen zijn. Op dit punt zijn geen aanpassingen doorgevoerd.

De bewoording met betrekking tot de vishotels en de mitigerende effecten daarvan is wel aangepast (paragraaf 5.7).

3.9 **Effecten op de zeebodem**

De beschrijving strookt niet met de informatie uit het archeologierapport (bijlage 9 van het MER). Dit geldt ook voor de conclusie dat de afwezigheid van golf- en stromingsribbels zou wijzen op weinig sedimenttransport en een weinig dynamische zeebodem. In het archeologisch onderzoek komt naar voren dat er wel degelijk een actief zandtransport over de zeebodem is (blz 9-10, regels 27-2).

Het MER stelt dat de getijstroom op open zee kentert. Dit is onjuist (blz. 10, regel 3).

Beantwoording:

Het archeologierapport is opgenomen als bijlage 8 van het MER. Anders dan de Commissie stelt, ontbreekt hierin echter de genoemde beschrijving van de aanwezigheid van actief zandtransport. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat ziet daarom geen aanleiding in te gaan op de constatering van de Commissie.

Bijlage 9 betreft de aanvaringsstudie, die de risico's voor de scheepvaart behandelt. Deze studie gaat echter niet in op de samenstelling van de zeebodem.

Aan de constatering van de Commissie dat de getijstroom op de open zee niet kentert, is in de ecologische effectbeoordeling (paragraaf 5.6.2) en in het MER (bijlagen 7, 8 en 9) het woord "kentering" vervangen door "ronddraaien".

3.10 Ingraven van de transportpijpleiding

Hiertoe zijn monsters genomen. Het is echter niet duidelijk of het hier om oppervlaktemonsters van de zeebodem gaat, of om informatie die ook iets zegt over de afzettingen onder het oppervlak (blz. 10, regels 11-13).

De effectbeschrijving van het ingraven van de pijpleiding richt zich vooral op sedimentatie, maar de effecten over de ingraving op het lokale bodemleven (en mogelijk voedsel van zeezoet) wordt slechts zeer beperkt besproken (blz. 10, regels 16-18).

De onderbouwing om te kiezen voor jetting is daarmee niet compleet. De Commissie beveelt aan dit via een nulmeting en monitoring te onderzoeken en te volgen (blz. 10, regels 19-20).

Beantwoording:

De wijze waarop monsters zijn genomen, is verduidelijkt in het MER (paragraaf 7.3.4).

De effecten van het ingraven van de leiding op het lokale bodemleven zijn beschreven in de ecologische effectbeoordeling. In het MER is een expliciete verwijzing naar de ecologische effectbeoordeling opgenomen (paragraaf 7.4.1).

Het MER vermeldt dat een worstcasescenario is onderzocht, maar dat de uiteindelijke keuze hiervoor nog niet is gemaakt. Deze worst case is uitgewerkt in bijlage 7 en 9 van het MER. De uitkomsten zijn opgenomen in het MER (paragraaf 7.3.4).

3.11 Monitoring Archeologie

Er is geen monitoring voorzien op het aspect archeologie tijdens de aanleg, maar vondsten worden gemeld bij het gevoegd gezag. Niet duidelijk is hoe dit gebeurt als er geen structurele monitoring plaatsvindt. Het MER verwijst naar een standaard protocol om de archeologische resten te behouden. Relevant hierbij is om expliciet aandacht te besteden aan Noordzee-archeologie in het Programma Noordzee van Rijkswaterstaat (blz. 11, regels 4-8).

Beantwoording:

In het MER is monitoring voorzien, zie paragraaf 7.5. Daarnaast is in deze paragraaf beschreven dat het archeologisch onderzoek de locatie van het platform bevat. Dit is verduidelijkt in de tekst (paragraaf 7.5).